

Recenzja

**Czterdzieści lat kodeksu cywilnego.
Materiały z Ogólnopolskiego Zjazdu Cywilistów w Rzeszowie
(8-10 października 2004 r.) red. Mieczysław Sawczuk,
Kraków 2006, s. 430**

I

Recenzowana publikacja przedstawia referaty zaprezentowane na Ogólnopolskim Zjeździe Cywilistów, który odbył się w dniach 8-10 października 2004 r. w Rzeszowie, oraz dyskusję uczestników Zjazdu.

Problematyka opracowań dotyczy różnorodnych problemów teoretycznych z zakresu prawa cywilnego. Układ książki odpowiada porządkowi konferencji (podziałowi na sesje).

W ramach sesji I przedstawiono następujące artykuły:

S. Wójcik, *Cele konferencji w świetle obecnej sytuacji w polskiej cywilistyce* (s. 27-34),

A. Zieliński, *Wpływ praw człowieka na kodeks cywilny* (s. 35-46).

W sesji II zaprezentowano opracowania:

M. Kępiński, *Wprowadzenie do wystąpień dotyczących własności* (s. 67-68),

J. Marcinkowska, *Autorskie prawa majątkowe a prawo własności w kodeksie cywilnym* (s. 69-80),

M. Pyziak-Szafnicka, *Własność komunalna w prawie cywilnym* (s. 81-92),

B. Swaczyna, *Współwłasność de lege ferenda* (s. 93-114),
Z. Gawlik, *Użytkowanie wieczyste de lege ferenda* (s. 115-126),
E. Gniewek, *Miejsce ksiąg wieczystych w systemie prawa* (s. 127-138).

Sesja III zawiera artykuły:

T. Sokołowski, *Zakres pojęć ulomnych osób prawnych* (s. 141-150),
A. Kidyba, *Niektóre skutki dla obrotu handlowego wprowadzenia trzeciej kategorii podmiotowej* (s. 151 – 160),

M. Kępiński, *Firma w przepisach kodeksu cywilnego* (s. 161-170),
J. Pisuliński, *Prawo konsumenckie w systemie prawa cywilnego* (s. 171-188)

W ramach sesji IV przedstawione zostały opracowania:

P. Machnikowski, *Zasada swobody umów jako problem kodyfikacyjny* (s. 211-234),

A. Śmieja, *Umowa jako źródło zobowiązań terminowych i warunkowych* (s. 235-248),

W. Górski, *Problematyka umowy przewozu i umowy spedycji w kodeksie cywilnym* (s. 249-260),

Wśród tekstów niewygotoszonych zaprezentowane zostały następujące artykuły:

M. Boratyńska, *Osiem lat przetargu w kodeksie cywilnym* (s. 273-288),

Z. Czarnik, *Niezgodność decyzji administracyjnej z prawem jako warunek odpowiedzialności odszkodowawczej* (s. 289-296),

J. Gajda, *Przesłanki ustania stosunku przysposobienia całkowitego w prawie polskim* (s. 297-308),

A. Gałakan-Halicka, *Wykonywanie władzy rodzicielskiej w rodzinach rozbitych* (s. 309-324),

A. Góra-Błaszczkowska, B. Pachura, *Umowa jako zdarzenie cywilnoprawne. Kilka uwag na temat problemów praktycznych związanych z ustaleniem istnienia umowy o pracę przed sądem* (s. 325-338),

M. Kuryłowicz, *Prawo osobowe* (s. 339-350),

A. Machowska, *Ewolucja koncepcji odpowiedzialności kontraktowej jako „wtórnego” zobowiązania umownego. Zobowiązania rezultatu i starannego działania* (s. 351-362),

J. Olszewski, *Przepisy prewencyjne w ustawie o ochronie konkurencji i konsumentów* (s. 363 – 382),

P. Osowy, *Prawo cywilne procesowe a prawo materialne* (s. 383-390),

M. Sawczuk, *O ciągłości idei I Ogólnopolskiego Integracyjnego Zjazdu Cywilistów (Rzeszów, 28-30 września 1972 r.) raz jeszcze* (s. 391-398),

Z. Sobolewski, *Właściciel jako sprawca przestępstwa związanego z dysponowaniem swoją rzeczą ruchomą* (s. 399-406);

J. Szreniawski, *Zagadnienia zasad działania administracji publicznej* (s. 407-418);

E. Ura, S. Pieprzny, *Umowa jako prawna forma działania administracji* (s. 419-429).

II

Ze względu na rozległość przedstawionych publikacji należy odnieść się w tym miejscu do opracowań powiązanych w szczególności sposobem z praktyką notarialną.

Z oczywistych względów najbardziej interesujące dla środowiska notarialnego będą opracowania odnoszące się do problematyki własności, które stanowią w dużym stopniu refleksję na temat sytuacji w prawie rzeczowym oraz ewentualnych zmian ustawodawczych¹. W szczególności interesujące są zawarte w nich wnioski o charakterze *de lege ferenda*.

Warto odnieść się w tym miejscu do artykułu B. Swaczyny zatytułowanego *Współwłasność de lege ferenda* (s. 93-114). Autor w syntetyczny sposób przedstawia legislacyjne oraz doktrynalne dzieje instytucji współwłasności w Polsce, sygnalizuje niedostatki kodeksowej regulacji współwłasności zwykłej (ułamkowej). Wskazuje na (będące już przedmiotem krytyki) wadliwość legislacyjną, jak np. użycie w kodeksie cywilnym określenia „współwłasność gospodarstwa rolnego”. Jak słusznie zauważa Autor, gospodarstwo rolne (jako *universitas rerum*) nie może być przedmiotem własności w klasycznym rozumieniu. Obecne unormowania art. 213-216 k.c. należy więc uznać za wadliwe w świetle przyjętej koncepcji własności i niespójne terminologicznie.

¹ Tak M. Kępiński, s. 67 recenzowanej publikacji.

Bardzo interesujące są tezy Autora odnoszące się do zniesienia współwłasności. W przekonujący sposób uzasadnia On pogląd o tym, że współwłaścicielowi przysługuje uprawnienie do żądania ukształtowania prawa przez sąd, a nie – jak powszechnie się przyjmuje – roszczenie. Zwraca również uwagę na potrzebę uregulowania umownego trybu zniesienia współwłasności. Podstawę do dyskusji może stanowić pogląd o braku uzasadnienia dla rozwiązania zawartego w art. 216 § 2 k.c., według którego w razie braku porozumienia współwłaściciele co do spłat z gospodarstwa rolnego, mogą być one obniżone. Wydaje się bowiem, że zastosowanie tej instytucji, wbrew tezie Autora, w pełni może być usprawiedliwione zasadą wynikającą z art. 23 Konstytucji.

Podobna sfera rozważań jest przedmiotem opracowania Z. Gawlika – *Użytkowanie wieczyste de lege ferenda* (s. 115-126). Autor przedstawia ewolucję instytucji użytkowania wieczystego, wskazuje na podnoszone w literaturze kontrowersje odnoszące się do tego prawa. Wyraźnie opowiada się za utrzymaniem użytkowania wieczystego w krajowym porządku prawnym. Zasadnie wskazuje, że trudno jest wyobrazić sobie likwidację tego prawa rzeczowego bez równoczesnego zastąpienia innym – o podobnej funkcji². Godne uwagi są postulaty Autora, na czele z daleko idącą propozycją rezygnacji z regulacji użytkowania wieczystego w ustawie o gospodarce nieruchomościami. Niezależnie od oceny tej „generalnej” koncepcji legislacyjnej przekonujące są tezy o potrzebie zmian poszczególnych rozwiązań. Autor sugeruje m.in. rezygnację z zasady równoczesnej sprzedaży budynków i urządzeń posadowionych na gruncie oddawanym w użytkowanie wieczyste, co wzmocnić ma swobodę stron w umownym określeniu statusu tych przedmiotów. W szczególności należy podzielić pogląd o konieczności wyraźnego normatywnego rozstrzygnięcia o regułach waloryzacji opłat rocznych wnoszonych przez użytkownika. Takie rozwiązanie jest istotnie uzasadnione, jeżeli w obecnym stanie prawnym inwestycje dokonywane przez użytkownika wieczystego, które zwiększają wartość gruntu, upoważniają organy samorządu do zmiany wysokości opłaty rocznej i swoistego „ukarania” użytkownika wieczystego.

² Por. Z. Truszkiewicz, *Użytkowanie wieczyste. Zagadnienia konstrukcyjne*, Kraków 2006.

Interesujące rozważania przedstawia E. Gniewek w opracowaniu pt. *Miejsce ksiąg wieczystych w systemie prawa* (s. 127-138). Na uwagę zasługuje analiza ewolucji systemu ksiąg wieczystych oraz ich znaczenia w powojennej Polsce. Ciekawa jest propozycja umieszczenia w kodeksie cywilnym ustrojowych i materialnoprawnych zasad ksiąg wieczystych przy pozostawieniu w kodeksie postępowania cywilnego regulacji sądowego postępowania wieczystoksięgowego. Jak stwierdza Autor, oznaczałoby to podniesienie rangi regulacji prawnej instytucji ksiąg wieczystych.

Postulat ten, co zauważa Autor, może być dyskusyjny. Specyfika instytucji ksiąg wieczystych przejawia się m.in. w tym, że bardzo trudno jest jednoznacznie wyodrębnić regulacje odnoszące się do ustroju ksiąg wieczystych, bez powiązania stosownych przepisów z postępowaniem wieczystoksięgowym.

Dokonanie przez ustawodawcę „mechanicznego” przeniesienia przepisów o postępowaniu wieczystoksięgowym z ustawy o księgach wieczystych i hipotece do kodeksu postępowania cywilnego³ doprowadziło zaś do swojego „rozbicia” systemu prawnego ksiąg wieczystych. Charakter wielu przepisów „formalnie” proceduralnych jest bowiem bezpośrednio związany z elementami prawa materialnego⁴. Tytułem przykładu należy wskazać art. 626⁸ § 2 k.p.c., który wyznacza przecież materialnoprawną kognicję sądu, czy z drugiej strony – art. 10 u.k.w.h. dotyczący uzgodnienia treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym. Bez wątpienia, jak zauważa Autor, rozdzielenie materii między kodeks postępowania cywilnego oraz ustawę o księgach wieczystych było zabiegiem połowicznym i niekonsekwentnym. Trudno jednak przyjąć, że można konsekwentnie dokonać tego podziału między kodeksy, jeżeli ściśle zakwalifikowanie poszczególnych instytucji sprawia znaczne trudności. Wydaje się że taki zabieg legislacyjny nie wpłynąłby na jednolitość instytucji wieczystoksięgowych, a byłby rozwiązaniem czysto „technicznym”.

³ Ustawa z dnia 11 maja 2001 r. o zmianie ustawy o księgach wieczystych i hipotece, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz ustawy – Prawo o notariacie, Dz.U. Nr 63, poz. 635.

⁴ A. Oleszko, *Obrót cywilnoprawny w praktyce notarialnej i wieczystoksięgowej*, Kraków 2004, s. 85.

III

Podsumowując, recenzowana publikacja jest bez wątpienia przydatna zarówno dla potrzeb praktyki notarialnej, jak i nauki. Wysoki walor teoretyczny poszczególnych opracowań, interesujące wnioski *de lege ferenda* oraz liczne odniesienia do praktyki stosowania prawa bez wątpienia czynią ją bardzo interesującą propozycją.

Radosław Pastuszko